

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

STUDY

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM
PAPERS

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

2016

MEMORANTAMO

MEPUTSO: 80

Palomoka ya matlakala a memorantamo ke 28.

DITŠHUPETŠO TŠA GO SWAYA

1. Ge molekwa a arabile dipotšišo tše di fetago palo yeo e nyakegago, swaya ya mathomo fela. **(Molekwa ga a swanela go araba potšišo ye telele le ye kopana go tšwa pukung e tee.)**
2. KAROLONG YA A, ge molekwa a arabile dipotšišo tše nne ka moka mo diretong (tše di kgethilwego), swaya tše pedi tša mathomo.
3. Go DIKAROLO TŠA B le C, ge molekwa a arabile dipotšišo tše kopana tše pedi goba tše telele tše pedi, swaya ya mathomo o hlokomologe ya bobedi. Ge molekwa a arabile dipotšišo ka moka tše nne, swaya fela ya pele mo KAROLONG ye nngwe le ye nngwe ge e le gore go arabilwe potšišo ye kopana le ye telele.
4. Ge molekwa a file dikarabo tše pedi, moo e lego gore ya mathomo e fošagetše mola ya bobedi e nepagetše, swaya ya mathomo gomme o **hlokomologe** ya bobedi.
5. Ge dikarabo di sa nomorwa ka tshwanelo, swaya go ya ka memorantamo.
6. Ge mopeleto wo o fošagetšego o ama tlhalošo, swaya phošo. Ge o sa ame tlhalošo, gona mo fe moputso.
7. *Dipotšišo tše telele*
Ge karabo ya potšišo ye telele e le ka tlase ga botelele bjo bo nyakegago, se mo otle ka ge a šetše a ikotlile. Ge e le ye telele kudu, lekola go ya ka bokgoni gomme o sekaseke ntlha yeo le baswaibagolwane. **Šomiša dirubriki tša kelo** tše di lego lenaneong la A le B **go lekola ditaodišo tša balekwa.**
8. *Dipotšišo tše kopana*
Ge molekwa a sa šomiše ditsebjana moo a kgopetšwego go tsopola, se mo fokoletše meputso.
9. **Dipotšišong tše di bulegilego**, go se be le meputso yeo e tlogo abelwa karabo ya EE/AOWA goba KE A DUMELA/GA KE DUMELE. Lebaka leo le thekgago karabo ke lona leo le abelwago moputso.
10. Go se be le meputso yeo e tla abelwago NNETE/MAAKA goba NTLHA/KAKANYO. Lebaka leo le thekgago karabo ke lona leo le tlogo abelwa moputso.

KAROLO YA A: THETO**DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA – Prof. DM Kgobe****POTŠIŠO YA 1: Ge wa ditšhila ka moka re ka o hlaswa – OK Matsepe****1.1 Teori ya maikutlo**

Maikutlo ke boleng bja pelo ya motho; ke tiro ya ka garegare mo pelong ya motho. Ke monagano wo mo go wona pelo ya motho e tšeago sephetho gona. Ke tihahlamollo ya ditiro tša ka gare mo mogopolong wa motho. Ke mo mogopolo wa motho o tšeago lehlakore leo e ka bago la go loka (lethabo, lerato, kwelobohloko, bj.bj) goba go se loke (manyami, lehloyo, lehufa, bj.bj.) Ke fao pelo e tšalago go fihla ka maribana gobane ge e tletše e tšea sephetho se se itšego mo bophelong (kхудuego).

Maikutlo a sereti

Mo seretong se sereti se tšweletša maikutlo a leago le kgotlelelo go mošomo wo mongwe le wo mongwe wo o ka šongwago.

Maikutlo a sereti ke a leago. Sereti se tšweletša moya wa leago ka go lemoša batho gore mešomo ka moka ga e tlogelane. Go tiišetša kgopolo ye ke gore motho go re a je dijo go swanetše go lengwe gomme molemi yena o šoma ka maatla, ka gona molemi a se ke a tšeelwa fase.

Sereti se tiišetša maikutlo a ka gore mešomo ka moka e a lekana. Se laetša gore gore bophelo bo tle bo lekalekane go swanetše gore diopedi le dibini di be gona gore bašomi bao ba šomilego mešomo ya bona gomme ba lapile ba lapollwe ke bona ka mmimo.

Sereti se tiišetša boikgafo le kgotlelelo mešomong yeo e ka bago e nyatšega. Go a thabiša go bona mošomo wo mongwe le wo mongwe o na le maemo a wona gomme motho ge a o šoma a be le kgotlelelo ka wona. Bjalo ka mošomi o rate mošomo wa gago o be le kwelobohloko go bao ba ka tsomago thušo ya gago.

1.2 Teori ya molaetša

Molaetša ke thuto yeo sereti se e fihlišago go batheeletši/babadi.

Tirišo

Molaetša wa sereto se ke gore batho ba se ke ba hlaswa goba gona go nyatša mešomo yeo e itšego. Sereti se tšweletša kgopolo ya gore mešomo ka moka e bohlokwa e ka ba wa ditšhila goba wo mobotse.

Sereti se gatelela gore le ge o ka ba mohumanegi goba mohumi, ka moka re dibopiwa tša Modimo gomme re a lekana ka gona ga re a swanela go nyatšana go ya ka mešomo yeo re e šomago.

Kabo ya meputso:

1. Teori = 03

2. Dintlha = 06

Polelo e tla abelwa moputso o tee. (01)

[10]

POTŠIŠO YA 2: Moratiwa wa ka– M Bopape le S Ratlabala

- 2.1 Pula/Phefo/Ledimo.
(Tše PEDI fela) (2)
- 2.2
- Temanatheto ya bobedi sereti se hlaloša ka botse bja mosadi wa sona.
  - Temanatheto ya boraro sereti se hlaloša gore mosadi wa sona o se thekga maamong ka moka a bophelo. (2)
- 2.3 Sereti se tšweletša kgopolo ya gore le ge se diila/hlaka moratiwa wa sona o fela a se rata. (2)
- 2.5 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
- Maikutlo a lethabo.
- Sereti se thabišwa ke ge moratiwa wa sona a se thekga mabakeng ka moka a bophelo.
- GOBA
- Maikutlo a kgotsofalo.
- Sereti se hwetša khutšo go mosadi wa sona. (2)

[10]**POTŠIŠO YA 3: Go leleme – KD Leseilane**

- 3.1
- Magorošele
  - Molokokgolo. (2)
- 3.2
- Leswao la makalo – sereti se gatelela kgopolo/makalo.
  - Leswao la potšišo – sereti se tšweletša potšišo/go tlabega/ makgethepolelo/potšišoretoriki. (2)
- 3.3
- Go gatelelwa gore batho ba bantši ba wetše kotsing ka lebaka la tšhomišompe ya leleme.
  - Batho ba hlokofetše ka baka la dipolelo tše mpe tša leleme. (2)
- 3.4
- Mothofatšo ke ge selo seo e sego motho se fiwa dika tša bomotho.
  - Sereti se bapetša dikgopolo le motho yo a bonalago a feletšwe ke maatla. (2)
- 3.5 Balekwa ba tla fa dikgopolotša go fapana.
Mohlala:
- Go aga.
- Ka leleme melato e kgona go rarologa.
  - Motse o agwa ka leleme.
- Go thuba.
- Leleme le ka tšwa tseleng gomme batho ba wela kotsing goba ba hlokofala. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 4: Re tšeane – SN Tseke

- 4.1 Poeletšothomi/Poeletšo ya sekafoko. (1)
- 4.2 Makgethepolelo/Potšišoretoriki. (1)
- 4.3
-no / a	}	Patrone
-no / a		
-no / a		
-la / b	}	Patrone
-la / b		
- (Patrone ye nngwe le ye nngwe e abelwe moputso o TEE) (2)
- 4.4
- Sereti se tšweletša ka fao se bego se amogelwa ka nako tšohle ke seretwa/O mo amogela ge go na le mathata goba go na le lethabo.
  - Sereti se tšweletša gape gore o be a amogelwa a na leselo goba le ge a se na selo.
  - Bošego le tlala di emela mathata mola mosegare le mokhora di emela lethabo.
- (Tše PEDI fela) (2)
- 4.5 Tshwantšhišo.
- Sereti se tšweletša monna wa go se ithate, wa go se hlape fela a amogelwa ka lerato ke moratiwa/mosadi wa gagwe. (2)
- 4.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Ee, moya wo o fokago seretong se ke wa lerato.
- Sereti se tsene dikamanong tša lenyalo le seretwa ka go huetšwa ke lerato.
  - Maemong ka moka a bophelo ao sereti se bego se ikhwetša se le go ona, se be se amogelwa ka diatla tše pedi.

GOBA

Aowa, ga se moya wa lerato.

- Mothalotheto wa bolesome sereti se re utollela gore go be go na le se sengwe se sebe seo seretwa se bego se se dira, 'Radia nna, fela Modimo o se ke wa mo lebala.'
  - Sereti se bontšha se na le pelaelo ya gore ga se sa ratwa. (2)
- (Ga go moputso wo o abelwago Ee goba Aowa) **[10]**

LE

POTŠIŠO YA 5: Mpherehlakana – LH Maduane

- 5.1 Gaaleanywelammagwe. (1)
- 5.2 Poeletšothomi/Poeletšo ya senoko. (1)
- 5.3
- Sereto se na le ditemanatheto tše pedi, ye nngwe ke ye kopana ye nngwe ke ye telele.
  - Temanatheto ya mathomo e na le methalotheto ye tshela mola ya bobedi e na le ye lesometshela. (2)
- 5.4
- Dipolayano ga di fele/Dipolayano ke tše dintši(ke sentsokela)
  - Le mmušo o swere bothata. (2)
- 5.5 Sereto se ke seretonyefolo.
Sereti se nyefola tlhakahlakano yeo e diregago gomme e feleletša e tšere maphelo a batho mola mmušo le wona o e tshwela ka mare tlhakahlakano ye. (2)
- 5.6 Balekwa tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Methalothetong ya 19 le 20 go utollwa gore poledišano e bohlokwa go tliša tharollo ge go na le mathata/tlhakahlakano. Le bophelong sebetša se, e lego poledišano, se bohlokwa go fihlelela tharollo. (2)

[10]**PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B: PADI**POTŠIŠO YA 6: *Lenong la Gauta* – HDN Bopape****Mohlala wa karabo:****Teori ya tikologo**

Tikologo ya sengwalo ke lefelo la ditiragalo tša baanegwa ka nako ye e rilego. Ka gorealo go ka thwe tikologo e lebane le nako, felo le leago. Go na le mehuta ye mebedi yatikologo, e lego tikologo ya sebjalebja le ya segologolo. Yona mehuta ye e laolwa kediteng tša sengwalo.

Tikologo ya paditseka ye ke ya sebjalebja.

Ge go bolelwa ka ga tikologo ya sebjalebja ka gare ga sengwalo, go šupša gorediteng tša sengwalo se di lebane le ditaba tša sebjalebja tšeo di hwetšwagomafelong a sebjalebja, nakong ya sebjalebja. Go bolelwa ka mafelo a go swana leditoropong fao go nago le ditsela tša sekontiri, dikoloi, dikhomphutha, dišupanako, meago ya malekeleke, bjalobjalo.

Tikologo ya *Lenong la Gauta*

Tikologo ya sebjalebja ka gare ga *Lenong la Gauta* e tšweletšwa ke:

- Nnono Molaba o šoma karatšheng ya Mna. Maleka.
- Go na le maphodisa.
- Go sepelwa ka difatanaga.
- Go dirišwa mohlagase.
- Go na le tsela ya sekontiri.
- Yunibesithi.
- Ga go a agiwa ka dikgoro go agilwe ka mebila.

Tswalano ya tikologo le baanegwa:

Go na le tswalano gare ga tikologo le baanegwa ka gobane ditiragalo tša baanegwa didiragala lefelong le le rilego ka nako ye e itšeng, e lego yona tikologo ya sengwalo. Tikologo e arotšwe ka dikarolo tše tharo, e lego nako, lefelo le leago.

Nako:

- Bošego: Nnono o bethwa ka karatšheng ya gagwe tikologong ya sebjale mo aphelago go yona.
- Mosegare: Naniki o tikologong ya sebjalebja Seshego, ka lapeng la gabo ge aetelwa ke Nnono.
- Mesong: Nnono o tsogela lefelong la gagwe la mošomo karatšheng go ya gogodiša bašomedi.

Lefelo:

- Seshego: Nnono o ya gaboNaniki.
- Mankweng: Motsesetoropo, mo Mmatšhego a bolaetšwego gona lapeng lagagwe.

- Seteišeneng sa maphodisa: Ke mo go šomago Sersanta Maroga le Konstabolo Matseba.
- Bookelong: Fao Naniki a okelwago gona.
- Yunibesithi ya Leboa: Sima o tsena gona.
- Polokwane: Toropo yeo baanegwa ba rekago go yona.

Leago:

Tikologo ya leago e amana le phedišano ya baanegwa.

Mohlala:

- Bophelo bja Mmatšhego le Mna. Maleka – go rata tšhelete ga Mmatšhego go tlogakamanong ya gagwe le papagoMpho/Mohlatlego.
- Bophelo bja boNakedi le tatagoMpho gammogo le Mmatšhego.
- Bophelo bja Brenda le Nnono.
- Bophelo bja Nnono le Mna. Maleka.

Dikamano tše di tšweletša leago leo le tšweletšago moko wa paditseka ye pele ka baanegwa. E re thuša go kwešiša le gore baanegwa ke batho ba mohuta mang.

Diteng = 15 (D – 15)

Teori le Polelo = 10 (T – 5, P – 5)

(Meputso ya dintlha e laola polelo. Ge meputso ya dintlha e le godimo le ya polelo e tla ba godimo.

Mohlala: Meputso 1 – 3 ya dintlha = 1 ya polelo, 4 – 6 = 2 ya polelo, 7 – 10 = 3 ya polelo, 11 – 13 = 4 ya polelo, 14 – 15 = 5 ya polelo)

[25]

GOBA**POTŠIŠO YA 7: Lenong la Gauta – HDN Bopape****SETSOPOLWA SA A**

- 7.1 Naniki ke mošomedi wa mohumagadi Maleka. (1)
- 7.2 'Ga go thuše selo go hlwa o rarelararela bjalo ka kgakgaripane.' (1)
- 7.3
  - Ketelo ya Nnono go Naniki.
  - Go botšišollwa ga Naniki ke Nnono mabapi le polao ya Mmatšhego. (2)
- 7.4 Tikologo ya sebjalebjae.
  - Go bolelwa ka maphodisa. (2)
- 7.5 Phekgogo ke tiragalo yeo e hlohleletšago thulano ya mathomo ya sengwalo.
  - Mo setsopolweng se ke geNnono a botšiša Naniki ka polao ya Mdi. Maleka(Mmatšhego) ka tsela ya go mo sekiša mola phekgogo e le ge Nnono a thoma go dira dinyakišišo mabapi le polao ya Mmatšhego gomme Naniki a thulana le yena. (2)

7.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:

Go foka moya wa letšhogo/pelaelo.

- Naniki o tšhošwa ke go kwa eke Nnono o mmelaela gore o tseba se sengwe ka polao ya Mmatšhego. (2)

7.7 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:

Ee:

- Nnono, bjalo ka motho mang le mang, o swanetše go nyakišiša polao ya Mdi. Maleka, ka ge a na le kamano le yena.
- O lemogile gore maphodisa aa nanya nyakišišong ya molato wo.

GOBA

Aowa:

- Nnono o tšeela maphodisa mošomo wa bona.
- Nnono a ka tsena kotsing, kudu kage babolai bao ba sa tsebje. (Ga go moputso wo o abelwago Ee goba Aowa) (2)

SETSOPOLWA SA B

7.8 Thulanontle. (1)

7.9 Moanegi o anega ditiragalo bjalo ka ge di direga. (1)

7.10 Nnono o bontšha boikobo mola Sersanta Maroga a laetša lenyatšo. (2)

7.11 Sehloa ke fao selepe se remago gona.

- Mengwapo yeo e bego e lekolwa letsogong la Nnono setsopolweng se e ya e bonwa ke yena Nnono letsogong la Brenda. Gomme tiragalo ye ke sona sehloa sa paditseka ye. (2)

7.12 Mothalonako ke tatelano ya ditiragalo ka dinako tše di itšego.

- Ka morago ga lebakanyana o ile a hudua mogala...
- Ka morago ga motsotso goba ye mebedi lebati le ile la bulega...
- Re ile ra sepela ka phasetše lebakanyana... (2)

7.13

- Ditiragalo paditsekeng ye, e lego Lenong la Gauta, di mabapi le go hwetšwa ga pheta ya lenong la gauta.
- Polao ya Mmatšhego e mabapi le go nyakwa ga pheta ya go ba le seswantšho sa lenong la gauta.
- Ketelo ya Mohlatlego lapeng la Mna. Maleka e mabapi le go nyakwa ga lenong la gauta.

(Mehlala ye MEBEDIfela) (2)

7.14 Balekwa ba tla famaikutlo a go fapana.

Mohlala:

Letšhogo/Makalo.

Nnono o makatšwa ke go bona sersanta Maroga mahlo a gagwe a sa kgobe letsogong la gagwe. O tlelwa ke maseme a gore o nyakang letsogong la gagwe.

(3)
[25]

POTŠIŠO YA 8: Ngwana wa Mobu – SPP Mminele

Mohlala wa karabo:

Teori ya tikologo

Tikologo ya sengwalo ke lefelo la ditiragalo tša baanegwa ka nako ye e rilego. Ka go realo go ka thwe tikologo e lebane le nako, felo le leago. Go na le mehuta ye mebedi ya tikologo, e lego tikologo ya sebjalebja le ya segologolo. Yona mehuta ye e laolwa ke diteng tša sengwalo.

Tikologo ya sebjalebja:

Ge go bolelwa ka tikologo ya sebjalebja ka gare ga sengwalo, go šupša gorediteng tša sengwalo seo di lebane le ditaba tša sebjalebja tšeo di hwetšwagomafelong a sebjalebja, nakong ya sebjalebja. Go ka bolelwa ka mafelo a go swanale ditoropong fao go nago le ditsela tša sekontiri, dikoloi, dikhomphutha, dišupanako, meago ya malekeleke, bjalobjalo.

Tikologo ya segologolo:

Mo tikologong ye diteng di lebane le ditaba tša segologolo tšeo di diregago mafelong abogologolo ka nako ya bogologolo. Ditaba tšeo di lebane le bogoši, boloi, go ahlolamelato, masolo a go tsoma, dintwa tša marumo, bjalobjalo.

Tikologo ya Ngwana wa mobu

Tikologo ya padi ye e tswakilwe, ke ya sebjalebja le magaeng.

Tikologo ya sebjalebja ka gare ga Ngwana wa mobu e tšweletšwa ke:

- Go na le dikolo.
- Go na le kholetšhe ya go ithutela borutiši.
- Go na le kereke.
- Go na le dinamelwa tša go swana le difatanaga, pese, bjalobjalo.

Tikologo ya magaeng ka gare ga Ngwana wa mobu yona e tšweletšwa ke:

- Go sa hlotlwa bjala bja setšo.
- Go sa iwa mašemong.
- Meetse a gellwa dinokeng.
- Dikgomo e sa le pankya ya mothomoso.

Tswalano ya tikologo le baanegwa:

Go na le tswalano gare ga tikologo le baanegwa ka gobane ditiragalo tša baanegwa di diragala lefelong le le rilego ka nako ye e itšeng, e lego yona tikologo ya sengwalo.

Tikologo e arotšwe ka dikarolo tše tharo, e lego nako, lefelo le leago.

Nako:

- Mesong: go iwa sekolong.
- Mantšiboa: Lahlang o a rerwa.
- Mafelelo a beke: Mafamo le Mokhura ba a kopana.

Lefelo:

- Tselaneng ya go ya ka mašemong go bonala Phankga a eme le monna yo mongwe (Letl.19).
- Phankga o tšwa go reka nku ga Mokgalabje Nkhumiše.
- Motsaneng wo go na le thabana yeo e bitšwago Sentšhupe yeo go tiišwago gore ke bodulo bja badimo. Se se šupa gore e sa le gae ga mahlaku moo batho ba sa kgo lwago ditaba tša badimo.

Leago:

Tikologo ya leago e amana le phedišano ya baanegwa.

Mohlala:

- Phedišano ya Lahlang le batswadi ba bana ba sekolo sa Rethuše pele ga go thwalwa ga Phankga.
- Phedišano ya Phankga le Lahlang.
- Phedišano ya Mokhura le Lahlang.
- Phedišano ya Phankga le tatagwe.
- Phedišano ya Phankga le setšhaba saBabinatau.

Dikamano tše di tšweletša leago leo le tšweletšago moko wa padi ye pele ka baanegwa. E re thuša go kwešiša le gore baanegwa ke batho ba mohuta mang.

Diteng = 15 (D – 15)

Teori le Polelo = 10 (T – 5, P – 5)

(Meputso ya dintlha e laola polelo. Ge meputso ya dintlha e le godimo le ya polelo e tla ba godimo. Mohlala: Meputso 1 – 3 ya dintlha = 1 ya polelo, 4 – 6 = 2 ya polelo, 7 – 10 = 3 ya polelo, 11 – 13 = 4 ya polelo, 14 – 15 = 5 ya polelo)

[25]

GOBA

POTŠIŠO YA 9: Ngwana wa Mobu – SPP Mminele**SETSOPOLWA SA A**

- 9.1 Phankga ke motlogolo/moswa wa Mokhura/Mokhura ke malome wa Phankga. (1)
- 9.2 ... madi a ka a bela.../O hunne matswele se nkego o ntweng. (1)
- 9.3
- Kgopolo ya/leano la boMokhura ya go nyaka go tloša Lahlang setulong sa bohlogo ya sekolo.
  - Dipolelo tša Mokhura tša boikgogomošo. (2)
- 9.4 Tikologo ya sebjalebjae.
- Go bolelwa ka dikolo/mathitšhere/sekolokomiti. (2)
- 9.5 Phekgogo ke tiragalo yeo e hlohleletšago thulano ya mathomo ya sengwalo.
- Setsopolwa se tšweletša Mokhura yo e lego malome wa Phankga a mo hlohleletša go ba kgahlanong le Lahlang yo e lego hlogo ya sekolo. O re ke lekomofere ka gona ga a swanela go ba hlogo ya sekolo mola phekgogo e le mabapi le fao Phankga a thomago go bona bofokodi bja Lahlang. (2)
- 9.6 Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Go foka moya wa lehloyo/kgetholganyo/lenyatšo.
- BoMokhura ba ikana go fološa Lahlang maemong a gagwe a go ba hlogo ya sekolo sa Rethuše ka ge ese ngwana wa mobu. (2)
- 9.7 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Aowa,
- Lahlang o šometše setšhaba sa Babinatau ka botshepegi lebaka le le telele.
  - Lahlang o na le bokgoni.
  - Lahlang o na le maitemogelo a mošomo wa gagwe.
- (Tše PEDI fela)
- Ee,
- Phankga yo e lego ngwana wa mobu o na le mangwalo a dithuto a maleba.
  - Maemo a boetapele a swanetše go fiwa beng ba mobu.
(Ga go moputso wo o abelwago Ee goba Aowa) (2)

SETSOPOLWA SA B

- 9.8 *Lekomofere.* (1)
- 9.9 Mongwadi o re tšweleletša poledišano ya baanegwa. (1)
- 9.10 Mokhura ga a nyake ge Lahlang e eba hlogo ya sekolo sa Rethuše ka ge e le motšwadinageng mola le yena monyanana wa gagwe e le molemiši nageng e šele, Phokeng. (2)
- 9.11 Sehloa ke fao selepe se remago gona.
  - Setsopolwa se mabapi le boNthibitha bao ba lego kgahlanong le morero wa Mokhura le Mafamo wa go bona Lahlang a tlošwa maamong a bohlogo ya sekolo ka ge e se ngwana wa mobu.
  - Khuetšo go sehloa e bonala ge mafelelong go lekolwa mešomo ya Lahlang le Phankga gomme morero wa bona o folotša. (2)
- 9.12 Mothalonako ke tatelano ya ditiragalo ka dinako tše di itšego.
  - Go selekwa ke Mafamo ka ga ditaba tša bokomofere, tšatši lela Mafamo a dirile bjala.
  - Mokhura a ka thaba ge tšatši le lengwe a ka bona monyanana... (2)
- 9.13 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
  - Diteng tša padi ye di tšweleletša ditiragalo tše go tšona motho yo e lego hlogo ya sekolo a lwantšhwago ka ge e se ngwana wa mobu.
  - Ba bangwe baBatau ba na le kgethollo ya semorafe. (2)
- 9.14 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a go selekega.
  - Nthibitha o selekwa ke go ikhwetša a enwa bjala bjo bo dirilwego ka tšhelete ya Phankga ga Mafamo.
  - Ke mokgwa wa go rapa thekgo ya setšhaba morerong wa gagwe le boMokhura, wa go lwantšha Lahlang. (3)

[25]

POTŠIŠO YA 10: Lešitaphiri – OK Matsepe**Mohlala wa karabo:****Teori ya tikologo**

Tikologo ya sengwalo ke lefelo la ditiragalo tša baanegwa ka nako ye e rilego. Ka go realo go ka thwe tikologo e lebane le nako, felo le leago. Go na le mehuta ye mebedi ya tikologo, e lego tikologo ya sebjalebja le ya segologolo. Yona mehuta ye e laolwa ke diteng tša sengwalo.

Tikologo ya sebjalebja:

Ge go bolelwa ka tikologo ya sebjalebja ka gare ga sengwalo, go šupša gore diteng tša sengwalo seo di lebane le ditaba tša sebjalebja tšeo di hwetšwago mafelong a sebjalebja, nakong ya sebjalebja. Go ka bolelwa ka mafelo a go swana le ditoropong fao go nago le ditsela tša sekontiri, dikoloi, dikhomphutha, dišupanako, meago ya malekeleke, bjalobjalo. Le ge go le bjalo, tikologo ya sebjalebja ga e tšwelele mo pading ye.

Tikologo ya segologolo:

Mo tikologong ye diteng di lebane le ditaba tša segologolo tšeo di diregago mafelong a bogologolo ka nako ya bogologolo. Ditaba tšeo di lebane le bogoši, boloi, go ahlola melato, masolo a go tsoma, dintwa tša marumo, bjalobjalo.

Tikologo ya Lešitaphiri

Pading ye ditaba tše di tšwelelago di laetša tikologo ya segologolo.

Tswalano ya tikologo le baanegwa:

Go na le tswalano gare ga tikologo le baanegwa ka gobane ditiragalo tša baanegwa di diragala lefelong le le rilego ka nako ye e itšeng, e lego yona tikologo ya sengwalo. Tikologo e arotšwe ka dikarolo tše tharo, e lego nako, lefelo le leago.

Nako:

- Mosegare: Go sekwa melato.
- Mesong: Taudi o a hlokofala.
- Bošego: Tšhwahledi o tšwelela morago ga go timelela.

Lefelo:

- Kgorong: Go sekwa melato.
- Dithabeng: Go bollwa dikoma.
- Sethokgweng: Tšhwahledi o a tsoma.

Leago:

Tikologo ya leago e amana le phedišano ya baanegwa.

Mohlala:

- Phedišano ya Taudi le Mabothe.
- Phedišano ya Tšhwahledi le Khutšišo.
- Phedišano ya Tšhwahledi le Taudi.
- Phedišano ya Tšhwahledi le Mabothe.
- Phedišano yaMphoka, Taudi le Mabothe.
- Phedišano ya Mphoka le Khutšišo.
- Phedišano ya Taudi, Mabothe le magoši a mangwe.

Dikamano tše di tšweletša leago leo le tšweletšago moko wa padi ye pele ka baanegwa. E re thuša go kwešiša le gore baanegwa ba padi ke batho ba mohuta mang.

Diteng = 15 (D – 15)

Teori le Polelo = 10 (T – 5, P – 5)

(Meputso ya dintlha e laola polelo. Ge meputso ya dintlha e le godimo le ya polelo e tla ba godimo. Mohlala: Meputso 1 – 3 ya dintlha = 1 ya polelo, 4 – 6 = 2 ya polelo, 7 – 10 = 3 ya polelo, 11 – 13 = 4 ya polelo, 14 – 15 = 5 ya polelo)

[25]

GOBA

POTŠIŠOYA 11: *Lešitaphiri* – OK Matsepe

SETSOPOLWA SA A

- 11.1 Kgoši Mabothe ke ratswale/malome wa Kgoši Taudi/Kgoši Taudi ke mokgonyana/motlogolo (moswa) wa kgoši Mabothe. (1)
- 11.2 Setšhaba seo se swanetše go bolotšwa ka nose. (1)
- 11.3
- Go amogelwa ga Kgoši Taudi kua ga Kgoši Mabothe.
  - Go itlhaloša ga Kgoši Taudi go banna ba kgoro ya Kgoši Mabothe
- (2)
- 11.4 Tikologo ya segologolo.
- Melato e ahlolwa ke kgoši.
  - Go a bollwa.
  - Basadi ba a remelwa.
- (Ntlha e TEE fela). (2)
- 11.5 Kgodišo ya bothata ke fao go tšwelelago dikgakgano gona ka gare ga sengwalo.
- Setsopolwa se laetša kgoši Taudi yo a ilego go ratswale wa gagwe go mmotša gore ngwana yo a belegwego, e lego Tšhwahledi ga se wa gagwe, ke wa go remelwa. Ka gona a ka se ke a buša gomme se se godiša bothata bja pušo bogošing bja Kgoši Taudi ka gare ga padi ye.
- (2)

- 11.6 Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Ke moya wa ntwana.
Kgoši Taudi o ngwegile motseng wa gagwe ntle le go botša setšhaba a ya go
Kgoši Mabothe yo a ilego a tšea sephetho sa go bolotša setšhaba sa Kgoši
Taudi ka nose. (2)
- 11.7 Balekwa ba tla tšweletša dikarabotša go fapana.
Mohlala:
Ee,
Ka gobane setšo se dumela gore monna a ka tla a kgomiša dihlang tša go
remela.
Ka gobane mohlomongwe ge a ka bona tšeo di dirwago ge mosadi wa gagwe
a remelwa, di ka mo gapeletša go tlogela mosadi yoo.
- GOBA
- Aowa:
Ga goseo monna a sa swanelago go se tseba ka mosadi wa gagwe.
Ba swanetše go ba thuša ba le ba babedi.
(Ga go moputso wo o abelwago Ee goba Aowa) (2)

SETSOPOLWA SA B

- 11.8 Ke thulano ya ka ntle. (1)
- 11.9 Mongwadi o hlaloša seemo go ya le ka moo se lego ka gona motseng wa
Kgoši Taudi. (1)
- 11.10 O na le tsebe.
• O ile a latela dikeletšo tša diputswa tša mošate ka go thoma go bula
sefero sa Khutšišo. (2)
- 11.11 Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Sehloa ke fao selepe se remago gona.
• Ka morago ga lehu la Kgoši Taudi setšhaba se tla bušwa ke
Tšhwahledi goba Kgathola? Go godile kgakanego motseng wa Kgoši
Taudi. (2)
- 11.12 Thekniki ya mothalonako e bontšha nako ya tatelano ya ditiragalo motseng
wa kgoši Taudi.
• Go fetile nywaga ye atilego Taudi a se ngadile sefero sa Khutšišo.
• Go ile, go ile, Khutšišo a thoma go retelega le go ila sela le sela. (2)
- 11.13 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
• Leina la padi ke Lešitaphiri e lego mošifa wo o lego molaleng wa
phoofolo.

- Ditiragalo tše di lego ka gare ga padi ye ke tše thata, di šita Phaahle go ahlola.
- Kgoši Taudi o gana go amogela ngwana yo a belegwego lapeng la mošate a re ga se ngwana wa gagwe, ke ngwana wa molata ka gona a ka se buše.

(Tše PEDI fela)

(2)

11.14 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:

Maikutlo a lethabo.

- O thabišitšwe ke ge go belegwe Kgathola yo a nago le madi a bogoši gomme a lokelwa ke go ba kgoši.
- O thabišitšwe ke gore bjale o atetšwe ke thari ya tšhemane.

(3)

[25]

POTŠIŠO YA 12: *Tlhakoleng* – MD Kekana

Mohlala wa karabo:

Tikologo

Tikologo ya sengwalo ke lefelo la ditiragalo tša baanegwa ka nako ye e rilego. Ka go realo go ka thwe tikologo e lebane le nako, felo le leago. Go na le mehuta ye mebedi ya tikologo, e lego tikologo ya sebjalebja le ya segologolo. Yona mehuta ye e laolwa ke diteng tša sengwalo. Mohola wa tikologo ke go tšwetša pele moko/morero wa padi le go laetša tšwetšopele ya baanegwa – tshwantšho ya baanegwa.

Tikologo ya sebjalebja:

Ge go bolelwa ka ga tikologo ya sebjalebja ka gare ga sengwalo, go šupša gore diteng tša sengwalo seo di lebane le ditaba tša sebjalebja tšeo di hwetšwago mafelong a sebjalebja, nakong ya sebjalebja. Go ka bolelwa ka mafelo a go swana le ditoropong fao go nago le ditsela tša sekontiri, dikoloi, dikhomphutha, dišupanako, meago ya malekeleke, bjalobjalo.

Tikologo ya segologolo:

Mo tikologong ye diteng di lebane le ditaba tša segologolo tšeo di diregago mafelong a bogologolo ka nako ya bogologolo. Ditaba tšeo di lebane le bogoši,

Tikologo ya Tlhakoleng

Tikologo ya padi ye e tswakilwe, ke ya sebjalebja le segologolo.

Tikologo ya sebjalebja ka gare ga Tlhakoleng e tšweletšwa ke:

- Go sepelwa ka difatanaga.
- Go iwa mešomong ge letšatši le hlaba.
- Go na le dithunya.

- Bana ba phuthelwa ka mapayana.
- Go na le dipetlele.
- Go na le maphodisa.
- Go na le dikereke le manyalo a swarelwa gona.
- Banyalani ba nyadišwa ke baruti.

Tikologo ya segologolo ka gare ga Tlhakoleng e tšweletšwa ke:

- Go buša magoši fao melato e ahlolwago ke yena.
- Go sa lengwa mašemo.
- Ditšhaba di sa kgobokana kgorong ya mošate.

Tswalano ya tikologo le baanegwa:

Go na le tswalano gare ga tikologo le baanegwa ka gobane ditiragalo tša baanegwa di diragala lefelong le le rilego ka nako ye e itšeng, e lego yona tikologo ya sengwalo.

Nako:

- Ka masa: Nkuke o a tsogela.
- Ka meriti: Mahlatse o namela pese.
- Mesong: Mahlatse o thulwa ke sefatanaga.

Lefelo:

- Tlhakoleng: Ditiragalo tša padi ye di direga gona.
- Ka sethokweng: Swele o leka go bolaya boGabariele.
- Ka kerekeng: Swele o leka go nyadiša morwediagwe yo a ganago.
- Go bolelwa ka maokelo: Mahlatse ke mooki.

Leago:

Tikologo ya leago e amana le phedišano ya baanegwa.

Mohlala:

- Phedišano ya Swele le lapa la gagwe.
- Phedišano ya Swele le Mahlatse.
- Phedišano ya Swele le badudi ba motse wa Tlhakoleng.
- Phedišano ya Nkuke le leseana.
- Phedišano ya Swele dinageng di šele.
- Phedišano ya Nkuke le mosadi wa gagwe.
- Phedišano ya Swele le boGabariele.

Dikamano tše di tšweletša leago leo le tšweletšago moko wa padi ye pele ka baanegwa. E re thuša go kwešiša le gore baanegwa ke batho ba mohuta mang.

Diteng = 15 (D – 15)

Teori le Polelo = 10 (T – 5, P – 5)

(Meputso ya dintlha e laola polelo. Ge meputso ya dintlha e le godimo le ya polelo e tla ba godimo. Mohlala: Meputso 1 – 3 ya dintlha = 1 ya polelo, 4 – 6 = 2 ya polelo, 7 – 10 = 3 ya polelo, 11 – 13 = 4 ya polelo, 14 – 15 = 5 ya polelo)

[25]

POTŠIŠOYA 13: Tlhakoleng – MD Kekana**SETSOPOLWA SA A**

- 13.1 Thušanang le Swele ke bašomimmogo/monna le mosadi. (1)
- 13.2 “Ge go be go senyegile go be go se na monna yo a ka emeletšanago le yena.” (1)
- 13.3
- Setsopolwa se re utollela semelo sa Swele.
  - Se tšweletša gape maikutlo a Swele go Thušanang. (2)
- 13.4 Ke tikologo ya sebjalebjae.
- Go bolelwa ka dipalamonwana.
  - Dišupanako.
  - Go iwa mešomong.
- (Ntlha e TEE fela) (2)
- 13.5 Phekgogo ke tiragalo yeo e hlohleletšago thulano ya mathomo ya sengwalo.
- Bothata bo thongwa ke ge Thušanang a wela ka hlogo ge Swele a mo loša gomme ba bile ba nyalana. (2)
- 13.6 Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Moya wo o fokago ke wa lerato.
- Thušanang o a ratwa mošomong wa gagwe mola ka go le lengwe Swele le yena a na le kganyogo ya lerato go yena, a mo loša. (2)
- 13.7 Balekwa ba tla tšweletša dikarabotša go fapana.
Mohlala:
- Ee,
- Bobotse bja Thušanang bo mo tšere maikutlo.
  - Ga a sa na kgahlego go mosadi wa gagwe wa pele.
- Aowa,
- Ke bompša le go rata basadi.
  - Basadi ke matšoba a lefase ka gona o swanetše go kgetha le tee.
  - Mosadi yowa Swele ke yo a mo filwego ke Modimo.
- (Tše PEDI fela)
(Ga go moputso wo o abelwago Ee goba Aowa) (2)

SETSOPOLWA SA B

- 13.8 Thulano ya ka ntle/Thulanontle. (1)
- 13.9 Mongwadi o hlaloša seemo go ya le ka moo se lego ka gona motseng wa Kgoši Tselatšhweu. (1)

- 13.10
- Kgoši Tselatšhweu o ahlotše gore Swele a rakwe motseng wa gagwe.
  - Kahlolo ye e hlohleleditšwe ke Mphapa yo ilego a botša setšhaba sa Kgoši Tselatšhweu gore Swele/Rabaki ke mang ka go utolla melato ya gagwe ka moka. (2)
- 13.11
- Tharollo ya bothata ke fao ditaba di rarologago gona.
- Setsopolwa se mabapi le Swele yo a rakwago motseng wa Tselatšhweu ka go tlaišwa ke badudi.
  - Go tloga fao ge a se no rakwa o lebile gae Tihakoleng fao a ilego a hlokofala gomme bothata bja rarologa. (2)
(Tše PEDI fela)
- 13.12
- Mothalonako ke taetšo ya nako ya tatelano ya ditiragalo.
Kgoši o fa taelo ka mokgwa wa go latelelanya ditiragalo ge a ahlola Swele:
- Moradia a tlošwe pele ga kgoši.
  - A felesetšwe a gomelwe mellwaneng ya mašemo a ikele fao a ratago. (2)
- 13.13
- Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
- Tihakoleng ke lefelo la ditiragalo fao Swele a bego a dula gona.
  - Morago ga go boa go ralala le mafase o boile a hlokofala gona mo Tihakoleng. (2)
- 13.14
- Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
- Maikutlo a boitsholo/boinyatšo.
- Swele ge a be a felesetšwa o be a eta a dirwa diemadirile, a kgotlwakgotlwa ka dikotana, marokgo a kgeigile, bjalo bjalo.
  - Tše ka moka tša mo gapeletša gore a be a kgopele thušo ka maotong ka ge go itwela a be a ka se kgone. (3)

[25]

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA**POTŠIŠO YA 14: Naga ga di etelane – MS Serudu****Mohlala wa karabo:****Teori ya Morero**

Morero ke kgopolokgolo/molaetša/thuto yeo mongwadi a ratago go e tšweletša ka sengwalo sa gagwe. Morero o lebane le thuto yeo mongwadi a ratago go e lemoša mmadi mo bophelong. Gore morero o tle o bonagale gabotse mongwadi o diriša dithekniki tša thulaganyo, go swana le tekolapejana, tekolanthago, go hlakahlakanya ditaba, go latelanya ditaba, boipoeletšo le poeletšo ya ditiragalo. Thulano le maatlakogedi di godiša morero wa mongwadi.

Morero wa papadi: Naga ga di etelane

Mongwadi o rata go laetša mathata ao batšwakadifate ba kopanago le ona dinageng di šele: Ga bomotho ga go na bosehlanyana.

- Mongwadi o tšweletša Mphaka e le motho yo a thulanago le tshepedišo ya mmušo wa gabo wa Bonwatau go lebeletšwe dintlha tše di latelago:
  - maemo a thuto
  - maemo a dipolitiki
- Thulano ya Mphaka le tšeo di laeditšwego ka godimo e mo hlohleletša go tšwa ka difate.
- Naga ya mathomo yeo a tsenelago go yona ke Takone moo a gopolago gore khutšo e tla ba gona, madimabe e ba gore ga go be bjalo.
- Tshwarompe yeo Mphaka a kopanago le yona Takone e mo lemoša kgonthe ya gore ga gabo motho ga go na bosehlanyana.
- Mphaka le lapa la gagwe ba hlorišwa ka mešogofela ka la gore ke batšwantle.
- Mathata a Takone a hlohleletša Mphaka go tšwa ka difate ka nepo ya gore o tla hwetša khutšo.
- Mphaka o bona bokaone e le go fetela Letsheng la Mogadisho nepo e le go nyakana le khutšo gammogo le tharollo ya mathata a gagwe.
- Bothata bja go ba motšwantle bo sa tšwela pele gammogo le go lapa la gagwe.
- Tshwarompe ye a kopanago le yona e mo hlohleletša go fetola kgopolo ya gagwe.
- Mafelelong Mphaka le lapa la gagwe ba rera go boela gae ka morago ga go lemoga mathata ao ba kopanago le ona a bofaladi.
- Go molaleng gore legae la bomotho ga le na bosehlanyana, mathata ge a le gona a nyaka poledišano gore go be le tharollo

Dintlha tše ka moka di re utollela morero wa papadi ye.

Diteng = 15 (D – 15)

Teori le Polelo = 10 (T – 5, P – 5)

(Meputso ya dintlha e laola polelo. Ge meputso ya dintlha e le godimo le ya polelo e tla ba godimo. Mohlala: Meputso 1 – 3 ya dintlha = 1 ya polelo, 4 – 6 = 2 ya polelo, 7 – 10 = 3 ya polelo, 11 – 13 = 4 ya polelo, 14 – 15 = 5 ya polelo)

[25]

GOBA

POTŠIŠO YA 15: Naga ga di etelane – MS Serudu**SETSOPOLWA SA A**

- 15.1
- Se nkahlameleng.
  - Ditlatla tenang.
  - Ke disoso dilo tše.
  - Ke re le diota.
- (Tše PEDI fela) (2)
- 15.2 Ke bašomimmogo/bagwera. (1)
- 15.3 Tokari o na le leago le botho mola Mphaka a rata dintwa. (2)
- 15.4
- Di hlahla mmadi.
  - Di tšweletša maikutlo.
  - Di tšweletša semelo sa moanegwa/mmapadi.
  - Go nolofatša ditšhitišo.
- (Tše PEDI fela) (2)
- 15.5 Balekwa ba tla fatlhatholla ya kgadimonthago/tekolanthago ka go fapana. Kgadimonthago/Tekolanthago ke tiragalo ya setsopolwa yeo e re gopotšago seo se ilego sa diragala peleng.
- Mphaka o tšwa Bonwatau fao kgatelelo e bego e šenne meno pele a etla mo Takone fao ba lokologilego. (2)
- 15.6 Morero ke thuto yeo mongwadi a e rutago babadi.
- Morero wa setsopolwa se ke go tšweletša mathata ao bafaladi ba kopanago le ona dinageng tšeo ba falalelago go tšona.
  - Bafaladi ga ba hlomphiwe ba a kgethollwa.
  - Bafaladi ba ikhwetša ba le seemong se ba sa se thabelego. (2)
- (Tše PEDI fela).
- 15.7 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
- Ke a pefelo.
- O befedišwa ke ka fao Kala le Rola ba bolelago le yena ka gona.
  - Seemo seo ba mmeago ka fase ga sona ga se mo leše di wela. (3)

SETSOPOLWA SA B

- 15.8 “Ke ngwana wa mobu.” (1)
- 15.9
- Yunibesithi/Kantoro ya yunibesithi.
  - Lengwalo. (2)
- 15.10
- Mphaka o amogela lengwalo la go mo lebogiša mošomo yunibesithing.
  - Mphaka o boledišana le Hunadi mabapi le sephetho seo a se tšerego. (2)

- 15.11 Tlemollo ya lehuto ke fao bothata bo rarologago gona.
- Setsopolweng se Mphaka o amogela lengwalo la go mo lebogiša mošomo yunibesithing o bile o tšea sephetho sa gore o boela gae Bonwatau.
  - Tlemollo ya lehuto papading ye e tšwelela ge Mphaka le ba lapa la gagwe ba boela gae Bonwatau. (2)

- 15.12 Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Ee, di ka bapalega sefaleng.
- Baanegwa ke ba bararo fela.
  - Poledišano ke ye kopana.
  - Go na le ditšhupasefala go nolofatša ditšhitišo.
- (Tše PEDI fela) (2)

- 15.13 Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Ee, ke sa maleba.
- O tla ikhutša go bitšwa lekomofere.
  - O tla kgona go boloka ba lapa la gagwe gae, Bonwatau.
  - O tla kgona go rerišana melato le banna bagabo.

GOBA

- Aowa, ga se sa maleba.
- Ga se a phethagatše dikano tše a ikannego ka tšona.
  - O be a swanetše go kgotlelela dihlotlo tše a kopanago le tšona.
  - A ka se ke a ipshina le batho ba Bonwatau ka gobane ga se a tloga gabotse.
- (Tše PEDI fela)
(Ga go moputso wo o abelwago Ee goba Aowa) (2)

POTŠIŠO YA 16: *Lehufa* – P Mothupi

Mohlala wa karabo:

Teori ya Morero

Morero ke kgopolokgolo/molaetša/thuto yeo mongwadi a ratago go e tšweletša ka sengwalo sa gagwe. Morero o lebane thuto yeo mongwadi a ratago go e lemoša mmadi mo bophelong. Gore morero o tle o bonagale gabotse mongwadi o diriša dithekniki tša thulaganyo, go swana le tekolapejana, tekolanthago, go hlakahlakanya ditaba, go latelanya ditaba, boipoletšo, poeletšo ya ditiragalo. Thulano le maatlakgogedi di ka godiša morero wa mongwadi.

Morero wa papadi: *Lehufa*

Leina la papadi ye, 'Lehufa', le tšweletša morero wa yona, e lego lona lehufa. Ka gona go ya go lebelelwa dintlha tše di latelago ge go arabja potšišo ye. Lehufa le lebane le lerato la go fetiša tekanyo magareng ga baratani. Lona le hlohletša go se tshepane ga balekane moo e lego gore yo mongwe wa bona ga a sa ipshina ka lerato.

Molekanewa goba le lehufa o naganela molekane wa gagwe gore o ratana le batho ba bangwe. Kgonono yeo e tliša maanomabe a go diša molekane yoo wa gagwe. Taba ye e tliša go se sa tshepana ga balekane.

Lehufa la Ntlogeleng go Ntshepe:

- Ntlogeleng o befedišwa ke go hwetša dinomoro tša mogala tša Lerato ka potlengya paki ya Ntshepe ka morago gago e puruputša. Ka go puruputša diaparo tša Ntshepe o be a rata go hwetša bohlatse bja gore yo Ntshepe o ratana le mang.
- Ka lebaka la dinomoro tšeo tša mogala, Ntlogeleng o napile a thoma go hlapaola Ntshepe go fihla fao a mo tshwelago le ka mare ka lebaka la ge a re o ratana le Lerato.
- Ntlogeleng o ya fao Lerato a šomago gona, gomme a no fihla le go roga Lerato kage a re o mo tšeela monna.
- Ntlogeleng o ya ga Mešunkwane go ya go nyakela Ntshepe dihlare ka ge a re okitima le basadi. Ka mahlatse goba madimabe Ntshepe o ile a tla a bona dihlaretšeo gomme Ntlogeleng a thoma go tšhoga ka ge a bonetšwe.
- Pheletšo ya Ntlogeleng e bile go itlema gomme a hlokofala ka lebaka la bogale bjalehufa.

Lehufa la Radithekisi go Lerato:

- Radithekisi le ge a na le dikoloi tše mmalwa, ga a nyake go fa Lerato koloi ya go yamošomong ka ge a re a ka nametšana le banna bao a ratanago le bona ka yona.
- Radithekisi o nyakela Lerato badiši ba go diša mesepelo ya gagwe gore a tle atsebe gore yo Lerato o ratana le bomang.
- Radithekisi o nyakela Ntshepe babolai ka ge a re o ratana le mosadi wa gagwe. Kagona o nyaka gore ba tloše yo Ntshepe tseleng ka ge a mo pataganya le bophelo.
- Radithekisi o bethile Lerato gore a be a ye bookelong ka ge a re o ratana le bannaba bangwe. Le ge Lerato a le fao bookelong Radithekisi ga se a ka a ya go mmona.
- Radithekisi o lata Lerato ka kerekeng, o mo goga go sa rapelwa ka ge a re kakerekeng o yela banna.
- Lerato o hlala Radithekisi ka lebaka la lehufa leo le bego le dira gore Radithekisi amo hloriše.
- Radithekisi o ile a fetša a ithuntšhitše ka maikemišetšo a go ipolaya gomme kamahlatse goba madimabe a se ke a hlokofala.

Lehufa la Radithekisi le Ntlogeleng le dirile gore metse ya bona e šwalalane.

Dintlha tše ka moka di re utollela morero wa papadi ye.

Diteng = 15 (D – 15)

Teori le Polelo = 10 (T – 5, P – 5)

(Meputso ya dintlha e laola polelo. Ge meputso ya dintlha e le godimo le ya polelo e tla ba godimo. Mohlala: Meputso 1 – 3 ya dintlha = 1 ya polelo, 4 – 6 = 2 ya polelo, 7 – 10 = 3 ya polelo, 11 – 13 = 4 ya polelo, 14 – 15 = 5 ya polelo)

[25]

GOBA

POTŠIŠO YA 17: Lehufa – P Mothupi**SETSOPOLWA SA A**

- 17.1
- Go ela monna wa gagwe ngakeng.
  - Go tšhela dihlare ka dieteng tša Ntshepe. (2)
- 17.2 Ntlogeleng ke mosadi wa Ntshepe/Ntshepe ke monna wa Ntlogeleng. (1)
- 17.3
- Ntshepe o omanya Ntlogeleng ge a mo hwetša a swere dieta tša gagwe.
  - Ntshepe o amoga Ntlogeleng thokwana yee bego e swere dihlare. (2)
- 17.4
- Di hlahla mmadi.
  - Di tšweletša maikutlo.
  - Di tšweletša semelo sa moanegwa.
  - Go nolofatša ditšhitišo.
- (Tše PEDI fela) (2)
- 17.5 Balekwa ba tla hlathollakgadimonthago/tekolanthago ka go fapana.
Mohlala:
- Ke tiragalo ya setsopolwa yeo e re gopotšago seo se ilego sa diragala peleng.
- Ka lebaka la lehufa leo le bego le phuphuma pelong ya Ntlogeleng go Ntshepe, monna wa gagwe, o be a se ke a mo phomolela dieta ka kgopolo ya gore o tla bonwa ke ba bangwe. (2)
- 17.6 Morero ke thuto yeo mongwadi a e rutago babadi.
- Lehufa ga le age motse.
  - Lehufa le nyatšiša motho ka batho.
  - Lehufa le wetša batho kotsing. (2)
- (Tše PEDI fela)
- 17.7 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
- Maikutlo a pefelo.
- Ntshepe o befedišwa ke go hwetša mosadi wa gagwe a tšhela dihlare ka dieteng tša gagwe.
  - O mo latofatša ka gore ke moloi o a mo loya. (3)

SETSOPOLWA SA B

- 17.8 “Ntwa ga e age”/ “Ge nkabe o ile wa ntheetša geke be ke go kgala nkabe gonabjale o sa dula le Lerato.” (1)
- 17.9
- Dithekisi.
  - Tšhelete. (2)

- 17.10
- Maditaba o etetše Radithekisi bookelong.
  - Radithekisi o mo hlalošetša ka go wa ga kgwebo ya gagwe.
  - Mmagwe o mo sola ka maitshwaromabe a gagwe a go hlakiša Lerato.
- (Tše PEDI fela) (2)
- 17.11
- Tlemollo ya lehuto ke fao bothata bo rarologago gona.
- Setsopolweng se Radithekisi o bookelong ka morago ga go ithuntšha gomme mmagwe o mo hlapa diatla diphošong ka moka.
  - Tlemollong ya lehuto Radithekisi o lemoga diphošo tša gagwe ka moka gomme o kgopela tshwarelo go batho ka moka go akaretšwa Lerato le Ntshepe.
- (2)
- 17.12
- Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Ee, di ka bapalega sefaleng.
- Baanegwa ke ba babedi fela.
  - Poledišano ke ye kopana.
  - Go na le ditšhupasefala go nolofatša ditšhitišo.
- (Tše PEDI fela) (2)
- 17.13
- Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Ee, ke sa maleba.
- O tla ikhutša go tlaišwa le go rogwa.
  - O tla lokologa go ba le Ntshepe ka nako tšohle.

GOBA

Aowa, ga se sa maleba.

- Lebitla la mosadi ke bogadi.
- Lehufa le laetša lerato.

(Ga go moputso wo o abelwago Ee goba Aowa)

(2)

[25]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 25
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80

KAROLO YA A: RUBRIKI YA GO SWAYA DIPOTŠIŠO TŠE TELELE: THETO [MEPUTŠO YE 10]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
DITENG	8–10	6–7	4–5	2–3	0–1
Tihalošo ya sererwa. Botebo bja dikgopolo, kgonthišo le kwešišo ya setsopolwa MEPUTSO YE 7	-Tihalošo ye e tseneletšego ya sererwa -Tatelano ya dikgopolo tša go ba le maatlakgogedi tša go amana thwii le temana. -Kwešišo ye e tseneletšego ya sengwalwa le sereto.	-Kwešišo le tihalošo ye botse ya sererwa. -Potšišo e arabilwe ka botlalo. -Dikgopolo tšeo di filwego di a kwala eupša ga se tšona ka moka tšeo di hlalošitšwego ka mo go nyakegago. -Kwešišo ya sengwalwa le sereto e bonetše.	-Tihalošo ye e kgotsofatšago ya sererwa. -Go na le dintlha di se kae tšeo di amanago le sererwa. -Tše dingwe tša dikgopolo di a kwagala eupša ga di kgodiše. -Kwešišo ya motheo ya sengwalo le sereto.	-Tihalošo ya sererwa ga e kgotsofatše. -Ga go dintlha tšeo di amanago le sererwa. -Ga go kwešišo ya sengwalwa le sereto.	-Ga go kwešišo ya sererwa. -Karabo ga e sepelelane le sereto. -Morutwana ga a tsebe selo ka ga sengwalwa le sereto.
SEBOPEGO LE POLELO Sebopego, kelelo le kalo ya dikgopolo Polelo, segalo le setaele tšeo di dirišitšwego ge go ngwalwa taodišo MEPUTSO YE 3	-Sebopego se tšweletša tlemagano ya dikgopolo ye botsebotse. -Dikgopolo di hlamegile ebile di tšweleditšwe ka bokgwari. -Polelo, segalo le setaele di a kgahliša, ke tša maleba ebile di tšwele mahlalagading. -Ga go na le phošwana e tee ya popopolelo, mopeleto le maswaodikga.	-Sebopego se tšwelela gabotse ebile se tšweletša go ela ga dikgopolo. -Kelelo ye botse ya dikgopolo. -Polelo, segalo le setaele ke tša maleba.	-Sebopego se a tšwelela. -Taodišo ga e na kelelo ye botse ya dintlha ebile ga go tlemagano ya dikgopolo. -Diphošo tša polelo ke tše nnyane eupša segalo le setaele ke tša maleba.	-Sebopego se bontšha diphošo tša peakanyo. -Dikgopolo ga se tša beakanywa ka tatelano ye botse. -Diphošo tša polelo ke tše ntši. -Segalo le setaele di fošagetše.	-Sebopego ga se sa maleba. -Diphošo tša polelo ke tše ntšintši ebile le setaele se fošagetše kudu.
KABO YA MEPUTSO	8–10	6–7	4–5	2–3	0–1

KAROLO YA B LE C: RUBRIKI YA GO SWAYA DIPOTŠIŠO TŠE TELELE – PADI, KANEGELOTŠHABA LE PAPADI [MEPUTSO YE 25]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
<p>DITENG</p> <p>Tlhalošo ya sererwa Botebo bja dikgopolo, kgonthišo le kwešišo ya setsopolwa</p> <p>MEPUTSO YE 15</p>	<p>12–15</p> <p>-Karabo ye botsebotse go fetiša: 14–15. -Karabo ye botsebotse: 12–13. -Tlhalošo ye e tseneletšego ya sererwa. -Tatelano ya dikgopolo tša go ba le maatlakgogedi tša go amana thwii le temana. -Kwešišo ye botsebotse ya sengwalwa le setsopolwa.</p>	<p>9–11</p> <p>-Kwešišo le tlhalošo ye botse ya sererwa. -Potšišo e arabilwe ka botlalo. -Dikgopolo tšeo di filwego di a kwala eupša ga se tšona ka moka tšeo di hlalošitšwego ka mo go nyakegago. -Kwešišo ya sengwalwa le setsopolwa e a bonala.</p>	<p>6–8</p> <p>-Kwešišo ya magareng ya sererwa eupša ga se dintlha ka moka tšeo di hlalošwago ka botlalo. -Bontši bja dintlha di amana le sererwa. -Tše dingwe tša dikgopolo di a kwagala eupša ga di kgodiše. -Kwešišo ya motheo ya sengwalwa le setsopolwa.</p>	<p>4–5</p> <p>-Kwešišo ye nnyane ya sererwa. -Ga go dintlha tšeo di hlalošwago ka botlalo. -Dintlha tše nnyane di amana le sererwa. -Tlhalošo e amana gannyane le sererwa. -Kwešišo ye nnyane ya sengwalwa le setsopolwa.</p>	<p>0–3</p> <p>-Ga go kwešišo ya sererwa. -Maiteko a go araba potšišo a fokola kudu. -Ditlhalošo ga di kgotsofatše. -Morutwana ga a tsebe sengwalwa goba setsopolwa.</p>
<p>SEBOPEGO LE POLELO</p> <p>Sebopego, kelelo le kalo ya dikgopolo Polelo, segalo le setaele tšeo di dirišitšwego ge go ngwalwa taodišo</p> <p>MEPUTSO YE 10</p>	<p>8–10</p> <p>-Sebopego se tšweletša tlemagano ya dikgopolo ye botsebotse. -Matseno le mafetšo ke a mabotse kudukudu. -Dikgopolo di hlamegile ebile di tšweleditšwe ka bokgwari. -Polelo, segalo le setaele di a kgahliša, ke tša maleba ebile di tšwele mahlalagading.</p>	<p>6–7</p> <p>-Sebopego se tšwelela gabotse ebile se tšweletša go ela ga dikgopolo. -Go na le tlemagano ye botse magareng ga matseno, mafetšo le ditemana tše dingwe tša taodišo yeo. -Kelelo ye botse ya dikgopolo. -Polelo, segalo le setaele ke tša maleba.</p>	<p>4–5</p> <p>-Sebopego se a tšwelela. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo e gona eupša e na le mafokodi. -Diphošo tša polelo ke tše nnyane eupša segalo le setaele ke tša maleba. -Peakanyo ya ditemana ke ya maleba.</p>	<p>2–3</p> <p>-Sebopego se bontšha diphošo tša peakanyo. -Dikgopolo ga se tša bewa ka tshwanelo. -Diphošo tša polelo ke tše ntši. -Segalo le setaele ga se tša maleba. -Peakanyo ya ditemana e fošagetše.</p>	<p>0–1</p> <p>-Tlhokego ya peakanyo ye botse ya sebopego e dira gore dikgopolo di se elele gabotse. -Diphošo tša polelo le setaele sa go fošagala di dira gore go be bothata go bala le go kwešiša molaetša wa taodišo. -Segalo le setaele di fošagetše kudu. -Peakanyo ya ditemana e fošagetše kudu.</p>
<p>KABO YA MEPUTSO</p>	<p>20–25</p>	<p>15–19</p>	<p>10–14</p>	<p>5–9</p>	<p>0–4</p>